

Meidän joukkueemme ja kansallinen identiteetti

■ Keitä me olemme? Kysymystä kansallisesta identiteetistä käsitellään toistuvasti sekä humanistisessa että yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa. Nationalismin tutkimus on tärkeä osa suomalaistakin historian tutkimusta. Tässä *Historiallisen Aikakauskirjan* numerossa Tiina H. Airaksinen pohdii suomalaisuutta Kiinassa 1920- ja 1930-luvulla.

Kiina on monista syistä ollut esillä suomalaisissa tiedotusvälineissä, ei vähiten Pekingin kesäolympialaisten vuoksi. Olympialaisten järjestäminen näytti olevan Kiinan hallitukselle näytön paikka, eikä Lontoon osa ole helppo kiinalaisten näyttävien avajaisseremonioiden ja sujuvien kisajärjestelyjen jälkeen. Olympiamenestys hiipi myös kesän kansainvälisten tieteellisten kokousten kahvitauoille ja päivällispöytiin. Ennen olympialaisia minultakin arvuuteltiin, miten teillä menee, ja kisojen jälkeen kysyttiin, montako mitalia te saitte.

Montako mitalia me saimme? Ketkä me? Ja kuinka niin me? Itse en ollut mukana kilpailemassa eikä muitakaan historian tohtoreita Janne Hollménia lukuunottamatta kuulunut suomalaisten Pekingin kisajoukkueeseen. Silti suomalaiset historiantutkijat saivat muiden mukana osallistua tähän ”me”

-henkiseen keskusteluun. Brittitutkija Michael Billig lanseerasi 1990-luvulla käsitteen ”banal nationalism”, joka rakentuu ja muodostuu arkisissa käytännöissä. Käsitteen sujuva suomentaminen on jossain määrin ongelmallista. Banaali nationalismi, jota usein käytetään, kuulostaa hieman omituiselta. Arkipäiväinen nationalismi on ehkä sisällöltään osuvampi, koska se kuvaa ilmiötä, jota Billig tarkastelee teoksessaan *Banal Nationalism* (1995). Jos ”me” heitämme keihästä, pelaamme käsipalloa tai soudamme kilpaa olematta mukana kisoissa, kyse on tästä Billigin tutkimasta ilmiöstä. Penkkiurheilu on hyvä esimerkki toiminnasta, joka tuottaa ja ruokkii arkipäiväistä nationalismia. Tässä kontekstissa on luontevaa puhua meidän urheilijoistamme, meidän joukkueestamme ja meistä, jotka voitamme tai häviämme.

Havainto urheilun yhteydestä nationalismiin ei suinkaan ole oma keksintöni edes suomalaisessa tutkimuksessa. Jo vuosia sitten ilmestyi teos, joka käsittelee Suomea urheilun suurvaltana, ja uusia tutkimuksia on tulossa. Tuorein Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja (*Hevosten jäljillä* 2008) sisältää Simon Ekstrandin artikkelin Suomen jalkapallomaateluista jatkosodan

aikana. Suomen jalkapallomaajoukkue koh-
tasi Saksan lokakuussa 1941, Unkarin syys-
kuussa 1943 ja Ruotsin lokakuussa 1943.
Heikosta ottelumenestyksestä huolimatta
– tai oikeastaan juuri sen ansiosta – sota-
aikana korostui jalkapallomaatotteluiden
urheilun ulkopuolinen, kansallinen merki-
tys.

Kansallisen identiteetin rakentaminen ja
rakentuminen ovat universaaleja ilmiöitä.
Suomalaisten ja kiinalaisten lisäksi identi-
teettiään rakentavat muutkin kansat ja kan-
sakunnat. Kävin syksyn aluksi Romanian
tiedeakatemian vieraana Iasissa, joka on
Romanian toiseksi suurin kaupunki Molda-
vian maakunnassa EU:n eteläisellä itärajalla.
Muutaman kilometrin päässä kaupungista
sijaitsee Moldovan tasavallan raja. Rajan
kummallakin puolella puhutaan samaa kiel-
tä ja historia on hyvin pitkälti yhteinen,
mutta raja-alueen osana on ollut joutua eri
vallanpitäjien alaisuuteen. Varsinkin englan-
niksi nykyistä maakunnan ja tasavallan vä-
listä eroa korostetaan käsitteillä Moldavia ja
Moldova.

Ortodoksinen kirkko on vahva kulttuuri-
nen ja yhteiskunnallinen toimija, joka on
vuoden 1989 jälkeen palauttanut nopeasti
asemansa kansallisen identiteetin eksplisiit-
tisenä kulmakivenä. Moldavian maakunta
tunnetaan Romanian uskonnollisimpana
osana, mikä näkyy myös kirkkojen ja luos-
tareiden määrässä ja suosiossa. Suomessa
kirkkoon ei tarvitse jonottaa edes jouluna,
mutta Iasissa ja Bukovinassa kirkkoihin ja
luostareihin joutuu jonottamaan tavallisena
pyhäpäivänä. Arkenakin kirkoissa riittää ru-
koilijoita. Uskonto on nykykouluissa pakol-

linen oppiaine ja ainoa valinnanvara on
uskontokuntien välinen. Uskonnotonta
vaihtoehtoa ei tarjota.

Toinen identiteetin rakennuspuu löytyy
kielestä. Romania on jännittävällä tavalla
maa, jossa ortodoksinen kirkko toimii ro-
maanisella kielellä. Kielen kautta ainakin
akateemiset romanialaiset pitävät läheisim-
pinä länsieurooppalaisina kontakteinaan
Ranskaa ja Italiaa, jossain määrin myös Es-
panjaa. Romanialaiset järjestävät mielellään
frankofonien kansainvälisiä kongresseja ja
identifioituvat ranskankieliseen maailman-
piiriin.

Historiassa nykyromaniaalaisten keskei-
nen vuosiluku on 1989. Toki esimerkiksi
Moldavian ja Valakian yhdistyminen 1859
on merkittävä ja usein toistettu vuosiluku,
mutta yleisin vastaus menneisyyttä tai ny-
kyisyyttä koskeviin kysymyksiin alkaa joko
sanoilla ”ennen vuotta 1989” tai ”vuoden
1989 jälkeen”. Euroopan Unionin jäsenyys
vaikuttaa vuoden 1989 rinnalla olevan vain
luontevaa jatkoa tälle historian rajapyykki-
vuodelle.

Romanialaisten historiallinen tietämys ei
kuitenkaan rajoitu vain lähimenneisyyteen.
Yhtäläisellä kansallisella ylpeydellä esitel-
lään 1400- ja 1500-luvun taitteessa raken-
nettuja sisältä ja ulkoa freskoilla peitettyjä
luostareita, joiden rikas kuvakieli puhutte-
lee vielä nykyäänkin. Moldavian pohjois-
osissa sijaitsevista ainutlaatuisista luostareis-
ta, joiden maalauksia pidetään bysanttilai-
sen taiteen mestariteinä, tuli Unescon maail-
manperintökohde vuonna 1993. Muun
muassa ”Viimeinen tuomio” on uuden ajan
alun moldavialaisessa tulkinnassa yllättävän

havainnollista ja pelottavaa EU-historiaa, jossa muslimit (turkkilaiset) joutuvat muiden parantumattomien syntisten joukossa kadotukseen. Linnoitetut luostarit palvelivat aikanaan turkkilaisia vastaan käydyissä lukuisissa sodissa sotajoukkojen tukikohtina, ja luostarinkirkon freskot toimivat sekä uskonnon että yhteiskuntaopin oppikirjoina luostarien muurien sisäpuolelle majoittuneille sotajoukoille.

Suomen näkökulmasta Romanian itärajalla on paljon tuttuja piirteitä. Itäisen ja läntisen Euroopan raja yhdistää ja erottaa. Kun suomalaisista noin 80 prosenttia on luterilaisia ja ortodoksit muodostavat muutamien prosenttien vähemmistön, Romanian luvut ovat lähes täydellinen vastakohta. Joidenkin tietojen mukaan noin 87 prosenttia väestöstä on ortodokseja ja luterilaiset muodostavat muutamien prosenttien vähemmistön. Suomessa ortodoksinen ja luterilainen kirkko ovat historiallisista syistä erityisasemassa suhteessa valtioon. Romaniassa erityisyys rakentuu romaanisen kieliryhmän ja vankan itäisen kirkon uskonnollisuuden varaan.

Eroja ja yhtäläisyyksiä löytyy myös vähemmistöpolitiikasta. Kieli ja etnisuus ovat kummassakin maassa ajankohtaisia kysymyksiä. Tässä suhteessa pohjoismaisen hyvinvointivaltioita rakentava Suomi näyttäisi olevan kestävämmällä pohjalla. Suomalaisen maahanmuuttaja- ja vähemmistöpolitiikka on toki täynnä haastei-

ta ja ratkaisuja edellyttäviä ongelmakohtia, mutta Romaniassa niiden kertaluokka on suurempi ja monet ongelmat ovat hyvin akuutteja. Tapaamani romanialaiset kasvatustieteen ja psykologian asiantuntijat korostivat koulutuksen merkitystä. Kaikki lapset – myös romanilapset – pitäisi saada kouluun. Tasa-arvoinen koulutus näyttäyty tulevaisuuden voimavarana.

*

Historiallisen Aikakauskirjan tämänkertainen sisältö on hyvin monipuolinen. Tiina H. Airaksinen luotaa suomalaista identiteettiä Kiinassa ja Antero Holmila käy talvisotaa brittilehdistön silmin. Mirkka Danielsbacka erittelee miehistön vastarintaa jatkosodan alkuvaiheessa. Yhdessä Holmila ja Danielsbacka onnistuvat avaamaan uusia näkökulmia toisen maailmansodan historiaan, jonka kiinnostavuus pitää pintansa sekä tutkijoiden että suomalaisen lukevan yleisön keskuudessa. Kansalliseen historiankirjoitukseen liittyviä kysymyksiä valottavat omasta näkökulmastaan Magnus Ilmjärv ja Einar Vära, jotka kirjoittavat perusteellisen syväluotauksen Seppo Zetterbergin Viron historiasta. Salla Palmi-Felin erittelee tietoa myyviä ammatteja keskiajan saarnamateriaalissa. Jukka Rislakki nostaa keskusteluun Vorkutan pakkotyöleirin kapinan suomalaisen johtohahmon Eino Prykän.

Pirjo Markkola
pirjo.markkola@uta.fi